

Sisäministeriö

Helsingin poliisilaitoksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rajavartiolaitain muuttamisesta

1 Lausuntopyyntö

Sisäministeriö on pyytänyt Helsingin poliisilaitokselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalla laiksi rajavartiolaitain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esitetyillä muutoksilla Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia laajennettaisiin erityisesti Schengen -alueen sisärajoilla ja merialueilla. Ehdotettujen muutosten tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen tilannekuvaa sisärajoilla ja vähentää tarvetta sisärajavalvonnan väliaikaiselle palauttamiselle.

Rajavartiolaitokselle esitetään myös uutta merenalaisen kriittisen infrastruktuurin valvontatehtävää sekä siihen liittyviä toimivaltuuksia Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä. Edellä mainittujen muutosten lisäksi esityksessä ehdotetaan muutoksia ja täsmennyksiä Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia sekä viranomaisyhteistyötä koskevaan sääntelyyn ja selkeytettäisiin rajajoukkojen liittämistä Puolustusvoimiin koskevaa sääntelyä.

Muutosten tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen varautumista ja mahdollisuuksia vastata muuttuneen turvallisuus- ja toimintaympäristön vaatimuksiin.

2 Poliisilaitoksen lausunto

Lausuttavana oleva luonnos sisältää useita muutosesityksiä rajavartiolaitain. Muutoksia esitetään myös rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin, ampuma-aselakiin, Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ja Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdystä sopimuksesta annettuun lakiin. Esitettyjen muutosten tarkoituksena on parantaa Rajavartiolaitoksen varautumista ja mahdollisuuksia vastata muuttuneen turvallisuus- ja toimintaympäristön vaatimuksiin.

Rajavartiolaitos on poliisin ja erityisesti Helsingin poliisilaitoksen tärkeä sekä luotettava yhteistyökumppani. Helsingin poliisilaitoksen ja Rajavartiolaitoksen yhteistyö on ollut tiivistä, tuloksellista ja myös näkyvää. Yhteistyötä voidaan pitää kaiken kaikkiaan erittäin onnistuneena ja tehokkaana, mikä johtuu myös siitä, että poliisin ja Rajavartiolaitoksen

tehtävät, toimivaltuudet ja keskinäiset roolit ovat selkeät. Se varmistaa toiminnan tehokkuuden ja hyvän yhteistyön.

Poliisilaitos pitää useimpia rajavartiolaikiin ehdotettuja muutoksia perusteltuina ja kannatettavina. Viranomaisten toimivaltuuksien ja roolien muuttaminen ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että toimivaltuuksien ja vastuiden väliin muodostuu epäselviä rajapintoja, jotka vaarantavat toiminnan tehokkuuden ja taloudellisuuden sekä aiheuttavat riskejä myös toiminnan laillisuuden näkökulmasta.

Ehdotukset Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamisesta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi (rajavartiolain 20 §) sekä ehdotukset Rajavartiolaitoksen uusiksi toimivaltuuksiksi sisärajoilla (28 b §) ja merenalaisen kriittiseninfrastruktuurin valvonnassa (38 c §) ovat jossakin määrin alttiita kritiikille. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon sekä sisärajavaltontaan esitettyjen Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien vahvistaminen ja toimivallan alueellinen laajentaminen johtaisivat selkeään päällekkäisyyteen poliisin tehtävien ja toimivaltuuksien kanssa, antaen rajavartijoille jopa laajemmat toimivaltuudet kuin poliisilla, joka on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen pääasiallinen toimija.

2.1 Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Luonnoksessa ehdotetaan rajavartiolain 20 §:ää (Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen) muutettavaksi siten, että Rajavartiolaitos vastaisi kuljettajien ajokuntoisuuden ja ajoneuvojen liikennekelpoisuuden sekä tieliikennelain säännösten noudattamisen valvonnasta rajanylityspaikkojen lisäksi myös valtakunnanrajan läheisyydessä, millä tarkoitettaisiin sekä rajanylityspaikkojen että maastorajojen läheisyyttä.

Myös Rajavartiolaitoksen toimivalta yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta huoliehtimiseen laajenisi rajanylityspaikoilta, Rajavartiolaitoksen toimitiloista ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilta alueilta rajavyöhykkeelle sekä valtakunnanrajan läheisyyteen 28 b §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Helsingin poliisilaitos toteaa näkemyksensä, että ehdotetun muutoksen myötä Rajavartiolaitoksen toimivallan alueellinen ulottuvuus jää epäselväksi. Merkitsisikö ehdotettu muutos jopa sitä, että Rajavartiolaitos voisi ryhtyä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen Helsingin satamissa ja niiden lähialueilla? Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvontaan liittyen Rajavartiolaitoksen toimialue tulisikin säilyttää nykyisellään.

Säädöstasolla tulisi määritellä tarkemmin myös se, miten poliisin mahdollisuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen tulisi etukäteen arvioida. Rajavartiolain 20 §:n 2 momentin mukainen velvollisuus ilmoittaa vähäistä vakavammasta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon liittyvästä toimenpiteestä poliisille ei ole riittävä. Lainkohdan sanamuoto ”toimenpiteestään” viittaa jälkikäteiseen ilmoittamiseen, jolloin ei ole enää ajankohtaista arvioida poliisin omia mahdollisuuksia tehtävän hoitamiseen.

Sen varmistamiseksi, että poliisilla olisi tosiasiallinen mahdollisuus arvioida ja päättää sille kuuluvien tehtävien hoitamisesta, tulisi ilmoitusvelvollisuus säätää tehtäväksi ennen toimenpiteisiin ryhtymistä.

2.2 Toimivaltuudet sisärajoilla

Ehdotetun uuden 28 b §:n tarkoituksena on täydentää ja täsmentää kansallisesti, millaisia toimenpiteitä Rajavartiolaitos voi Schengenin rajasäännösten 23 artiklan mukaisesti suorittaa sisärajoilla silloin, kun sisärajavaltuutta ei ole palautettu.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi Schengen alueen sisärajoilla ja niiden läheisyydessä ilman rikosepäilyä ottaa tilapäisesti haltuunsa asiakirjoja, tavaroita ja kulkuneuvoja sekä tarkastaa ja kohdistaa niihin etsintä.

Momentin 2 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus suorittaa henkilöntarkastus esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi noudattaen, mitä pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 1 kohdassa ja 33 §:ssä säädetään.

Henkilöntarkastuksesta päättäisi vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se kohdistetaan muuhun kuin henkilön päällysvaatteisiin tai mukana oleviin matkatavaroihin taikka joka suoritetaan muutoin kuin käsin tunnustelemalla tai teknistä laitetta käyttäen. Vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen toimivaltuuksin tehdystä henkilöntarkastuksesta on laadittava pöytäkirja, jossa toimituksen kulku selostetaan riittävällä tarkkuudella. Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava tarkastettavalle jäljennös.

2.2.1 Sisärajan läheisyyden määrittäminen, toimenpiteistä päättäminen sekä sovellettava menettely

Ehdotettu uusi 28 b §:n mukainen toimivaltuus tulisi sovellettavaksi Schengen alueen sisärajoilla ja "niiden läheisyydessä", mihin katsotaan kuuluvaksi maasto- ja merirajojen läheisyys mukaan lukien rajan ylittävät vesistöt, satamat, lentokentät sekä rautatiet, ratapihat ja rautatieasemat ja linja-autoasemat. Ehdotetusta säännöksestä tai sen perusteluista ei ilmene tämän tarkemmin, mitä "läheisyydellä" tarkoitetaan.

Poliisilaitos katsoo, että ehdotettu säännös tulisi johtamaan Rajavartiolaitoksen ja poliisin tehtävien, toimivaltuuksien ja roolien päällekkäisyyteen sekä epäselvyyteen erityisesti Rajavartiolaitoksen toimivallan alueellisesta ulottuvuudesta. Tätä ei voi pitää laillisuuden näkökulmasta katsoen hyvänä eikä myöskään tilannekuvan muodostamisen tai viranomaisien resurssien tehokkaan käytön kannalta tarpeellisena.

Rajavartiolain 20 §:ään ehdotettu muutos antaisi rajavartiolaitokselle toimivallan huolehtia yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta valtakunnanrajan läheisyydessä 28 b §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa silloin, kun poliisin on estynyt sitä tekemästä. Ehdotettu 28 b § antaisi rajamiehelle oikeuden tehdä ilman rikosepäilyä etsintä esimerkiksi kulkuneuvoon.

On huomattava, että poliisi ei voi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvomiseksi tehdä etsintää esimerkiksi kulkuneuvoon. Etsinnän tekeminen kulkuneuvoon on aina pakkokeinolain 8 luvun mukainen rikosepäilyyn pohjautuva etsintä ja siitä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Rajavartiolaitoksen toimivallan laajentaminen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvomiseen valtakunnan rajojen lähellä yhdistettynä uuteen toimivaltuuteen tehdä ilman rikosepäilyä etsintä esimerkiksi kulkuneuvoon, vaikuttaa johtavan kestävämpään lopputulokseen. Rajavartiolaitoksen virkamiehet voisivat yleistä järjestystä ja turvallisuutta ylläpitäessään puuttua ihmisten perusoikeuksiin voimakkaammin kuin poliisi, jolle yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen lähtökohtaisesti kuuluu.

Poliisilaitos pitää ongelmallisena myös sitä, ettei ehdotetun 28 b §:n mukaisten toimenpiteiden suorittamisesta ei ole yksityiskohtaisempia menettelyohjeita. Perusoikeuksiin voimakkaasti puuttuvasta toimenpiteistä tulisi tehdä kirjallinen päätös, jolla asianosainen voisi saattaa toimenpiteen lainmukaisuuden valitusviranomaisen arvioitavaksi.

Poliisilaitos katsookin, että rajavartiolain 28 b §:n mukaisista toimenpiteistä päättäminen sekä toimenpiteiden menettelysäännösten kirjaamisvelvollisuus tulisi arvioida huolellisesti uudelleen.

2.3 Toimivaltuudet merenalaisen kriittisen infrastruktuurin valvonnassa

Rajavartiolakiin lisättäväksi ehdotetussa 24 b §:ssä Rajavartiolaitokselle esitetään toimivaltuutta merenalaisen kriittisen infrastruktuurin valvontaan. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan esitetty toimivaltuus on perusteltu ja tarpeellinen yksin jo sen vuoksi, että tällä hetkellä valvontaa ei ole säädetty minkään viranomaisen tehtäväksi. Ottaen huomioon Rajavartiolaitoksen muut tehtävät ja suorituskyky merialueella, tehtävän on tarkoituksenmukaista säätää Rajavartiolaitokselle kuuluvaksi.

Valvontavastuuseen liittyy olennaisesti rajavartiolain uuden 38 c §:n mukaiset toimivaltuudet merenalaisen kriittisen infrastruktuurin valvonnassa. Näitäkin uusia toimivaltuuksia on pidettävä tarpeellisina ja kannatettavina. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan Suomen viranomaisista Rajavartiolaitoksella on tarvittavat välineet puuttua merenalaiselle kriittiselle infrastruktuurille vahinkoa aiheuttavaan toimintaan.

Ehdotetun 38 c §:n mukaisten toimivaltuuksien käyttäminen voisi tapahtua esimerkiksi käskemällä alusta lopettamaan vahingoittaminen, kiilaamalla, ajamalla aluksen eteen taikka muutoin puuttumalla aluksen hallintaan esimerkiksi elektronisesti vaikuttamalla. Toimenpiteiden tulee olla suhteellisuusperiaatteen mukaisia ja niiden puolustettavuutta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon esimerkiksi tilanteen vakavuus, vahingoittamista koskeva näyttö ja todisteet.

Ehdotetun 38 c §:n mukaan Rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava merenalaisen infrastruktuurin vahingoittamisesta viipymättä poliisille. Säännöksen esitöiden mukaan ilmoittaminen tehtäisiin mahdollisia rikostorjunnallisia toimenpiteitä varten. Esityksellä ei puututtaisi

Suomen rikosoikeudellisen toimivaltaan tai sitä koskevaan viranomaisten väliseen toimivallanjakoon.

Poliisilaitos toteaa näkemyksensä, että ehdotetulla tavalla säädettyä poliisille ilmoittaminen saattaa johtaa johtovastuun siirtämisen sekä operatiivisten toimenpiteiden kriittiseen myöhästymiseen. Poliisille ilmoittaminen tulisi säätää tehtäväksi jo siinä vaiheessa, kun vahinko on uhkaamassa, mikäli Rajavartiolaitos tulee uhkaavasta tilanteesta tietoiseksi. Ilmoitus tulisi joka tapauksessa tehdä välittömästi sen jälkeen, kun vahinko on tullut Rajavartiolaitoksen tietoon. Mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tehdyllä ilmoituksella varmistettaisiin se, että poliisi voisi ottaa tilanteen johdettavakseen ja ryhtyä valmistelemaan operatiivista toimintaa rikoksen selvittämiseksi, rikoksesta epäiltyjen kiinniottamiseksi sekä uusien rikosten ennalta estämiseksi. Operatiivinen johtovastuu tulee olla yksiselitteisesti poliisilla. Muun kaltainen järjestely ja toimivaltuus voisi nostaa sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvien riskien todennäköisyyttä sekä haittavaikutuksia.

Jari Liukku, poliisipäällikkö

Heikki Kopperoinen, apulaispoliisipäällikkö

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 23.01.2026 klo 15:13. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

-

Jakelu

Sisäministeriö

Tiedoksi

Poliisihallitus

Helsingin poliisilaitos

Pasilanraito 11, PL 11, 00241 Helsinki

kirjaamo.helsinki@poliisi.fi

Puhelin 0295 470 011, Faksi 0295 411 622, poliisi.fi